

Naso's Plejaden IV

Naso's Plejaden

IV

het O.V.I.D.I.U.S. project

Stefan van den Broeck

Auteur: Stefan van den Broeck
Coverontwerp: Felix van den Broeck
ISBN: 9789465314280
© Stefan van den Broeck 2025
Uitgegeven via Brave New Books

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stefan van den Broeck, Jules van Biesbroeckstraat 7, 9050 Gentbrugge

Wat voorafging...

Student Isidoor François, op zoek naar informatie voor zijn thesis over de dichter Ovidius, ontmoet via Jorge Luis Borges onderzoekster Elsbeth Gerrol-Werge, die met haar Funesian Alephoid Neuronal Time Access Sound and Image Engine zijn bewustzijn naar het verleden 'vertijdt' onder het waakzaam oog van zijn vriendin Rhona, om meer te weten te komen over zijn studieobject. Geïncarneerd in de Isispriester Isidorus, krijgt hij van Isis opdracht het leven van Ovidius op te tekenen, dat voor de goden essentiële informatie zou bevatten.

Kort na de dood van Ovidius' vader, voert Isidorus een gesprek met Statulia, de moeder van de dichter (Naso's Plejaden I). Ze vertelt over een betere tijd in haar thuisstad Sulmo en de kinderjaren van haar zoon en diens broer Lucius tot ze in 30 v. Chr. moet aanzien hoe haar man hen onder de hoede van senator Marcus Valerius Messalla Corvinus naar Roma brengt voor verdere opleiding.

In het dagboek van Pupilla, Ovidius' eerste vrouw die verlossing zoekt van haar pijnlijke verleden (Naso's Plejaden II), ontdekt Isidorus het leven van Ovidius en zijn naasten tussen 30 en 15 v. Chr.: zijn huwelijk met Pupilla – eerst met zijn broer verloofd - hun scheiding, de dood van zijn broer, zijn ambtelijke carrière en opgang als dichter onder de hoede van Messalla, Pupilla's kortstondige huwelijken met Aulus Caecina Severus en Marcus Licinius Crassus Frugi, haar streven naar een hereniging met Ovidius en diens tweede huwelijk met Claudia, die sterft bij de geboorte van hun dochter, met een het einde van Ovidius' politieke ambities.

Van Cypassis, Ovidius' slavin/minnares verneemt Isidorus hoe hij in de Heroïdum Epistulae het trauma van zijn vrouws dood verwerkte, en uit nooit verstuurd brieven van zijn dochter Ovidia (Naso's Plejaden III), in het ongewisse over het lot van haar moeder, leest hij over haar moeilijke relatie met haar vader, haar kinderhuwelijk, de geboorte van haar eerste dochter, het ontstaan van de Ars Amatoria, het schandaal van Augustus' dochter Julia en de dood van haar echtgenoot en van Ovidius' vader in 1 v. Chr..

Rhona ontdekt dat Borges' genootschap Orbis Tertius Isidoor en haar gebruikt om de wereld te "veranderen"? Maar hoe? En ten koste van wat?

BOEK 5

Nerulla

Ik weet dat ik haar in een prille lente zal verliezen
Zoals een jonge boom zijn laatste winterblad.
(Paul Snoek)

*Meteen brak in een tijdperk van dit slechter metaal
elk vergrijp los: en vluchtten schaamte, waarheid en trouw;
in hun plaats zijn bedrog en listen binnengeslopen
en valstrikken en geweld en misdadige liefde voor hebben.
(Ovidius Metamorphoses I, 128-131)*

Dagboek van Rhona - Dag 4

Ik kan niet geloven dat hij met me heeft gesproken! En niet zomaar 'hallo' of 'blij u te hebben ontmoet', maar écht gesproken. Hij kwam zelf naar mijn kamer. Hij zei dat hij me iets belangrijks te vertellen had. Ik ben waarschijnlijk de eerste studente die niet om een interview met haar studieobject moet bedelen! Al weet ik niet of wat hij me vertelde een plaats in mijn thesis zal kunnen krijgen. Het klonk allemaal zo fantastisch, maar wat aan deze hele ervaring is dat niet?

Isidoor is écht in het oude Rome, of toch tenminste zijn geest. Het is onmogelijk dat hij al die zaken die hij in zijn slaap mompelt of die door Elsbeth worden geregistreerd droomt of verzint. Haar Funesian Alephoid Neuronal Time Access Sound and Image Engine is écht, werkt écht! En al die mensen die hier gisteren en eergisteren waren! Dat heb ik niet gedroomd. Die kegel boven Isidoors hoofd is een echte Kegel. Maar wie zou het geloven als ik er in mijn thesis over 'Het labyrnt in het werk van Jorge Luis Borges' een hoofdstuk aan zou wijden? De beste bescherming voor het Genootschap is niet een onvindbare schuilplaats maar het ongelooflijke van de waarheid. Orbis Tertius zal nooit worden ontmaskerd omdat niemand ooit zal geloven dat het bestaat.

Ik geloofde het eerst zelf niet toen Jorge Luis me vertelde dat ikzelf een hrön ben. Van de jongere Elsbeth, blijkbaar. (Daarom lees ik zo graag strips!) Ik wou het niet geloven omdat ik geen afkooksel wou zijn, maar een individu, met mijn eigen wil en eigenschappen. Maar hij legde me uit dat hoewel menselijke hrönir in wezen kopieën zijn, het altijd kopieën van iemands psyche zijn, die worden verenigd met een bestaande persoon, en daardoor soms minder, soms beter worden dan het origineel, maar in ieder geval autonoom zijn. Zoals elk boek in de bibliotheek van Babel heel erg lijkt op een of meerdere andere, maar toch uniek is. Ik uitte mijn verontwaardiging over het feit dat ze dus blijkbaar mijn natuurlijke

persoonlijkheid hadden gekaapt en veranderd, en waar haalden ze het recht vandaan? Maar Jorge Luis vroeg wat het verschil was met iemand die tot nieuwe inzichten komt na lectuur van een inspirerend boek of na een schokkende ervaring? Hij vroeg of ik ontevreden was met mijn persoonlijkheid. Ik kon niet anders dan dat ontkennen.

Het feit dat ik deze onthullingen op zo korte tijd heb verwerkt en ermee in het reine ben gekomen wijst er ofwel op dat Elsbeths hrön mijn oorspronkelijke zelf helemaal heeft overgenomen, of dat die zelf al heel ontvankelijk was voor vreemde ervaringen. Er is nu geen manier meer om daarover uitsluitsel te krijgen. So why bother?

Ik vroeg of Isidoor nu voor eeuwig in het hoofd van die Isispriester zou moeten leven, aangezien die toch ook een hrön is. Elsbeth legde me uit dat de hrön van Isidoor van een ander niveau is. Zij en ik bestaan simultaan, de hröngenerator heeft Elsbeths vroegere geest gekopieerd en in mij overgeplant. Bij Isidoor is er geen sprake van een kopie noch van een overplanting maar van een delen van bewustzijn. Isidoors geestelijke processen zijn nu zo goed als allemaal overgedragen op de priester. Hun gedeelde bewustzijn is grotendeels hier en nu als de priester slaapt, en grotendeels hier en toen als hij wakker is.

‘Dus het volstaat om Isidoor helemaal wakker te maken om de link te verbreken en hem zijn volle bewustzijn terug te geven?’ vroeg ik.

Hun stilte vertelde me dat ik het niet had begrepen.

Jorge Luis legde me uit dat ik Isidoors en Isidorus’ bewustzijn moest zien als het gedeelde brein van een Siamese tweeling. Zo’n tweeling kun je ook niet ontkoppelen en twee individuen overhouden. Loskoppelen betekent altijd de dood van een van beiden.

‘Dus om Isidoor zijn bewustzijn terug te geven...’

‘... moet Isidorus sterven,’ zei Elsbeth.

‘Maar dat is moord!’

Jorge Luis schudde vaderlijk zijn hoofd.

‘Je moet begrijpen dat Isidorus al eeuwen dood is. We hebben hem in zekere zin een tweede leven gegeven om Isidoor in staat te stellen zijn doel te bereiken. We nemen alleen terug wat we gegeven hebben. Hoe heet dat ook weer? Een zero-sum-game?’

‘Maar als Isidorus moet sterven om Isidoors bewustzijn terug te krijgen, kunnen we hem niet doen sterven *door* Isidoors bewustzijn terug te nemen. Hoe kun je ervoor zorgen dat hij doodgaat eens Isidoor alle informatie heeft die hij wil?’ vroeg ik. ‘Ga je hem ervan overtuigen om zelfmoord te plegen?’

Ze schudden weer hun hoofd.

‘Dat is jouw rol. Jij bent de Facilitator.’

‘Facilitator van wat?’

Jorge Luis liet een stilte vallen en vroeg toen op een andere, schoolmeesterachtige toon.

‘Je kent mijn oeuvre. Herinner je je de “histriones”?’

De histriones zijn een sekte die vermeld wordt in Borges’ verhaal ‘de Theologen’. Ze maken zich schuldig aan alles wat God heeft verboden omdat ze beweren dat alles wat gebeurt maar eenmalig is: de tijd laat geen herhalingen toe. Door alle misdaden te begaan proberen ze er dus voor te zorgen dat die in de toekomst niet meer zullen gebeuren. Ze verbeteren de wereld door al het kwaad ‘op te gebruiken’.

‘Relevanter voor onze situatie is hun geloof dat ieder mens twee mensen is, en dat de andere – je hrön, zou je kunnen stellen - in de hemel is. Elke daad die we stellen, lokt van de ander de tegengestelde daad uit. Dus als ik ontuchtig ben, is mijn ander deugdzaam, als ik gierig ben, is mijn ander gul,’ vulde Jorge Luis aan.

‘En als ik dood ben word ik met de ander herenigd,’ herinnerde ik me.

‘Combineer nu deze twee geloofspunten,’ zei Elsbeth.

Ik dacht even na en begreep toen eindelijk wat ze bedoelden.

‘Daarom heb je me gevraagd niet te masturberen!’ flapte ik eruit. In het Nederlands, maar ik voelde mijn wangen gloeien, omdat ik beseftte dat dat woord desondanks voor Borges perfect begrijpelijk was. Hij liet niets blijken.

‘Isidorus moet sterven om verenigd te worden met Isidoor. Maar om hem te doen sterven...’ begon hij zonder verpinken.

‘... moet hier het tegenovergestelde gebeuren,’ vulde Elsbeth aan.

‘Maar als ik... als wij... hoe weet je dan zeker dat hij... dat ik...’

‘We houden je cyclus al een tijdje nauwgezet in de gaten,’ zei Elsbeth.

‘Misschien zal de procedure enkele keren herhaald moeten worden,’ zei Borges tegelijkertijd.

‘Als hij wakker wordt, moeten we je feliciteren,’ besloot Elsbeth.

‘Ik kan hem dus alleen redden door... zwanger te worden.’

‘... en het kind ter wereld te brengen.’

‘Bedoel je dat hij nog negen maanden zo zal blijven?’

‘Nee, de kiem volstaat. Maar als het kind voor de geboorte sterft dan zal ook hij...’

Ik moest hier erg lang over nadenken.

‘Als hij zo is, kan hij dan wel...’ was de enige vraag die ik nog hardop stelde.

‘Dat deel van een man reageert volstrekt autonoom,’ verzekerde Elsbeth me. ‘Isidorus zal er in zekere mate van “meege-nieten”. In zijn droom. Je weet toch hoe de Fransen een orgasme noemen?’

La petite mort.’

‘En het kind?’

‘Wordt de pupil van Orbis Tertius. Je bent welkom om lid te worden van het genootschap, maar als je dat niet wilt, zullen we je ‘ambulant’ begeleiden,’ legde Borges uit.

‘Wees gerust, onze kraamzorg is uitzonderlijk,’ zei Elsbeth.

‘Rosemary’s Baby,’ mompelde ik onwillekeurig.

‘Hmmm, ik denk niet dat je kind een evenwichtig leven tegemoet gaat als je het als de duivel gaat beschouwen. Wij zijn geen satanisten, Rhona.’ Er klonk een nauwelijks onderdrukt verwijt in Borges stem.

‘Jij en Isidoor kunnen het samen opvoeden: het is tenslotte jullie kind. Maar als jullie er niet mee verder willen, zullen wij er goed voor zorgen,’ ging Elsbeth verder.

‘Alles wat we vragen is dat je het baart. Het vaderschap in ruil voor wat hij dankzij ons krijgt... ik denk dat Isidoor die transactie wel billijk zal vinden.’

‘En als jij niet met hem verder wilt, hoeft hij het zelfs niet te weten. Jullie nemen afscheid van elkaar, je draagt het kind en voedt het op of draagt het over aan ons.’

‘En waarom zou ik die negen maanden moeten opofferen?’

‘Omdat hij anders nooit meer wakker wordt.’

‘Isidorus zal toch ooit gewoon sterven in zijn tijd?’

‘Zolang Isidoors bewustzijn bij hem is, zal hij meteen weer tot leven komen.’

‘Alleen jullie twee kunnen hem doden.’

‘En daar zijn jullie zeker van?’

‘Natuurlijk! Ik werk al jaren aan dit apparaat. We hebben dit al... getest.’

Zo zit het dus. Isidoor zal wel niet gedacht hebben dat onze eerste keer, waar hij zo naar heeft uitgekeken, zijn leven zou redden. En – als ik Borges en Elsbeth mag geloven – de wereld onherroepelijk zal veranderen. Ik moet weer naar de woonkamer. Ze hebben besloten Isidoor te ‘vertijden’. Benieuwd ‘wanneer’ ze hem nu heen sturen.

ISIDORI SACERDOTIS

MEMORABILIA

Sive arcana creationis in vita Nasonis poetae latentia
Liber quintus

Praefatio

Mijn eindeloos lijkende droom vol duizelingen, afgronden en labyrinten kwam uiteindelijk toch ten einde in mijn cel in de tempel van de Godin. Onmiddellijk merkte ik dat er iets veranderd was. Mijn bed stond tegen een andere muur, mijn tafel was verweerd en de deur van mijn cel leek ouder. Ook de mensen die ik in de tempel zag waren anders. Sommigen waren grijzer, anderen had ik nooit eerder gezien. Zelfs de stroom gelovigen en adepten, hoe anoniem ook door zijn omvang, voelde anders aan. De namen van de **consuls**, die ik vernam door een conversatie op het voorplein van de tempel af te luisteren, verrasten me: Tiberius Caesar Augustus en Germanicus Julius Caesar. (*18 na Christus*). Tiberius consul? Toen ik gisteren ging slapen was hij nog een banneling op het eiland Rhodos! En Germanicus? Was dat niet zijn neef? Tiberius' andere namen suggereerden een adoptie door Augustus, die van Germanicus dat ook hij nu tot die familie behoorde. Wat was er met Augustus gebeurd? En met Gaius en Lucius, zijn zonen?

Ik begreep pas hoeveel tijd er was verstreken sinds mijn vorige bewuste dag, toen ik uit een andere conversatie kon afleiden dat Julia, de verbannen vrouw van Tiberius, meer dan drie jaar eerder was gestorven, in hetzelfde jaar als haar vader, en dat haar verbanning al bijna negentien jaar geleden was! Maar het nieuws dat me het meest schokte was dat ook Ovidius het vorige jaar was gestorven. In ballingschap in een stad die mijn onvrijwillige bron 'Tomis' noemde. Zeventien jaren waren in één nacht uit mijn leven gewist. De enige die niet verouderd was, was ikzelf: het brandwondje dat ik vlak voor het slapengaan had opgelopen door mijn hand te dicht

bij de olielamp te houden, was er nog steeds. Ik begreep aanvankelijke niet waarom het de godin en haar gemaal had behaagd mij zoveel jaren in de toekomst te sturen, en dan nog naar een tijd waarin het onderwerp van mijn studie niet langer in leven was. Ik had die nacht ook niets gedroomd dat me hieromtrent iets wijzer maakte. Anderzijds had het Hemelse Koppel me ook geen teken gegeven dat mijn opdracht was volbracht. Ik begreep dat ik zelf op zoek moest naar verdere informatie over Publius Ovidius Naso. Het enige dat daarvoor nodig bleek was aandacht.

Dezelfde persoon die de dood van Ovidius had vermeld zei dat er twaalf dagen eerder op de feestdag van Venus Verticordia (*1 april*) een bijeenkomst was geweest ter ere van de dode dichter. Onmiddellijk werd ik overvallen door een loodzware vermoeidheid. Ik bereikte nog net op tijd mijn cel voor ik in slaap viel.

Ik ontwaakte, zoals ik op basis van eerdere ervaringen al had verwacht, twaalf dagen eerder, op de ochtend van de Kalendae van Aprilis, de dag van Venus Verticordia. Ik besloot meteen een bezoek te brengen aan de tempel van Hercules en de Muzen op het Circus Flaminius, de plaats waar de **Dichtersgilde** vergadert. Om meer te vernemen over de herdenking van de dichter leek me dat geen onredelijk startpunt.

Het Circus Flaminius ligt aan de Zuidkant van het Marsveld vlak bij de Tiber tussen het theater van Pompeius in het westen, dat van Balbus in het noorden en dat van Marcellus in het oosten. Aan de noordwestelijk flank van het plein, ten zuiden van het theater van Balbus en ten westen van de zuilengaanaderij en bibliotheek van Octavia, staat de ronde tempel van Hercules en de Muzen met zijn zuilengaanaderij gebouwd door niemand minder dan Lucius Marcius Philippus, de vader van Marcia, zo leerde ik van de inscriptie.

De dichters komen er samen in een overdekte exedra aan de achterzijde van de tempel, maar ik zag niemand. Ik zag in de tempel wel het standbeeld van Hercules, merkwaardig onheldhaftig met zijn lier, en rond het overdekte altaar voor de

tempel midden op het terrein omgeven door Philippus' zuilengaanaderij stonden de terracotta beelden van de negen Muzen. Terwijl ik die liep te bestuderen botste ik bijna tegen een gehurkte man op. Ik verontschuldigde me voor mijn onhandigheid, maar hij wuifde zijn toesnellende slaaf weg en glimlachte gemoedelijk. Hij stelde zich voor als Titus Titius Rufus, dichter op zoek naar inspiratie. Zijn wilde met ros doorregen grijze haardos glom in de ochtendzon. Ik wist meteen wie hij was: de oom en voogd van Licinia, Ovidius' langdurige verloofde en beschermeling van Fabia en Marcia.

Ik groette hem met meer eerbied dan zijn status volgens hemzelf rechtvaardigde en beweerde dat ik nieuw was in Roma en op zoek naar Ovidius met een boodschap voor hem van een vriend. Een leugen die de godin me ongetwijfeld andermaal zal vergeven.

Zijn gelaat versomberde, alsof er een wolk voor zijn zonneharen schoof.

'U vergist u van plaats en tijd, vreemdeling. Publius Ovidius is onlangs overleden en was daarvoor al vele jaren niet meer in Roma. Niet sinds Caesar Augustus hem heeft verbannen naar de Pontus.'

'Verbannen! Waarom? En hoe is hij gestorven?'

'De Dood vindt oudere mannen gemakkelijk, zeker indien hem de weg wordt gewezen door Ziekte. Over de reden van zijn verbanning kan ik u niets zeggen. Men beweerde destijds dat de Princeps verbolgen was over zijn gedicht over verleiden. Hij beschouwde het blijkbaar als de voornaamste corruptor van zijn kleindochter Julia, die in hetzelfde jaar werd verbannen op beschuldiging van overspel.'

Zij ook al?

'Vergeef me mijn onwetendheid, Titus Titius: ik was het laatst in Roma onder het consulaat van Gaius Caesar en Lucius Aemilius Paullus (*1 na Christus*),' zei ik naar waarheid. 'Ik ben net terug van een lange reis,' loog ik erbij. 'Misschien kan ik mijn boodschap afgeven aan zijn nabestaanden? Zijn dochter, misschien?'

‘Ovidia is niet in Roma. Ze heeft vele jaren met haar man in Cyrenaica gewoond. Ze zijn maar vorige maand naar Italia teruggekeerd en zijn nu in Sulmo. Ovidia heeft haar vaders landerijen daar geërfd. Maar ik kan je voorstellen aan zijn weduwe, mijn nicht Licinia¹. Er is straks een bijeenkomst van de **dichtersgilde** na de plechtigheden voor Venus Verticordia. Ze zal erbij zijn: haar overleden echtgenoot wordt geëerd.’

‘Is dat niet... gevaarlijk?’

‘Niemand kan ons beletten een dode te eren. Velen hier hebben een vriend verloren. Wat hij ook misdaan heeft was niet tegen ons gericht. Geen rechtbank heeft hem veroordeeld en hij heeft altijd zijn burgerrechten behouden. De kalender bevat dagen die voorbestemd zijn voor de herdenking van de doden, maar na overleg met zijn naasten vond de Dichtersgilde het passend Publius Ovidius Naso te herdenken op de feestdag van de godin van de Liefde. Als de Princeps festivals mag toevoegen aan de kalender, mogen wij dat ook. Zeker omdat we niemand anders verplichten mee te vieren.’

‘Venus Verticordia is toch de godin van de echtelijke liefde?’

‘U verwijst naar de frivole reputatie van de overledene? Het is net onze bedoeling zijn reputatie te zuiveren. Zijn werk werd onterecht met zijn leven verward. Zoals hij zelf schreef vanuit zijn ballingsoord: “Mijn leven is fatsoenlijk, mijn Muze speels.” (*Tristia* II, 354).’

‘Ik begrijp het,’ zei ik.

‘U kunt samen met mij op de anderen wachten. Ik zal u aan Licinia voorstellen. Hoe moet ik u noemen?’

‘Isidorus. Ik ben priester van Isis, verbonden aan de tempel op het Marsveld.’

‘Niet erg. De Muzen zijn gastvrij. En Hercules is doorgaans te dronken om zich ergens aan te storen,’ zei Rufus, alsof de god een losbandige vriend was.

Mijn voormiddag met Titus Titius Rufus – afgesloten met de uitstekende kaas en brood en de kruik wijn die hij had mee-

gebracht - leerde me dat er veel was veranderd sinds mijn vorige wakkere dag. Tiberius Nero, inderdaad geadopteerd door Augustus, was nu zijn opvolger - geen herstel van de republiek na de dood van de Princeps drie jaar geleden. Gaius en Lucius Caesar dood, hun moeder dood, hun oudste zuster verbannen, hun jongste broer dood. Hun jongste zus Agrippina getrouwd met Germanicus, de zoon van Drusus, en dit jaar voor de negende keer moeder. Germanicus zelf geadopteerd door Tiberius. De oorlog in Germania nog maar pas voorbij - een lange wraak na een vreselijke nederlaag van Publius Quinctilius Varus negen jaar geleden. Messalla dood, Fabius dood, Pollio dood. Lucius Aemilius Paullus, nog consul voor ik ontwaakte, dood. Statulia dood, Ovidia al jarenlang uit Roma vertrokken met haar tweede man. En Ovidius dood, na bijna negen jaar ballingschap in een barbarenstad aan de Pontus. Naar waarheid kan ik zeggen dat ik in een andere wereld ben wakker geworden. Ik voelde een drukkende droefenis over me neerdalen.

Vlak na de middag verschenen de dichters. Rufus stelde me aan iedereen voor: Marcus Licinius Macer, Ovidius' grote vriend - nu een senex¹ - werd begeleid door zijn nicht Licinia, de weduwe, die ik voor het eerst in levenden lijve zag. Ze was bijna veertig, geen schoonheid zoals Pupilla of Cypassis, maar niet onaantrekkelijk, met een nog stevige boezem en een betrouwbare uitstraling. Haar dochter Metella Nerulla, op Aegyptische wijze gemaquilleerd en met gitzwarte haren, kwam alleen, rijkelijk uitgedost en vergezeld van enkele potige slaven: haar man, een zekere Suillius, is met Germanicus op missie in het Oosten. Rufus had me bij het eten over zijn nicht en achternicht verteld. Nerulla heeft een groot deel van het Metellusfortuin gekregen, wat haar voor Suillius aantrekkelijk genoeg maakte om de compromitterende band met Ovidius te negeren. De laatste echte Metellus, een kinderloze kleinzoon van Quintus Caecilius Metellus Creticus, de vero-

¹ Grijsaard: Macer was 67 op dit moment.

veraar van Creta (65 v. Chr.) had door de adoptie van Nerulla's vader de continuïteit van zijn naam willen veiligstellen. Toen de erfgenaam stierf voor de erflater, adopteerde deze in zijn plaats een Scribonius Libo – familie van Scribonia, de moeder van de oudere Julia. Ook die stierf, nog een knaap, kort voor Metellus zelf. Metellus schreef op zijn sterfbed een zoon van zijn vriend Lucius Junius Silanus² als erfgenaam in zijn testament, op voorwaarde dat de jongeman zijn familienaam zou overnemen². Die noemde zich daarom Quintus Caecilius Metellus Creticus Silanus, trouwde met een Scribonia, een zuster van zijn voorganger, en bracht het enkele jaren geleden zelf tot consul (7 na Christus). Dat maakt hem tot de enige overlevende erfgenaam van het Metellusfortuin, maar de oude Metellus - blijkbaar had hij een boontje voor haar - had eerder via een fideicommissum³ een vierde van zijn bezit aan Nerulla geschonken³, te beheren door haar voogd, maar haar volle eigendom op het moment van haar huwelijk. Volgens het recht van de Romeinen blijft ook daarna toestemming van een voogd nodig voor elke transactie, maar die voogdij was bij gebrek aan familie uit de mannelijke lijn, overgegaan op haar stiefvader Ovidius, en na zijn dood op Rufus, haar oom aan moederskant, die alle vertrouwen had in het zakenverstand van zijn pupil. Ik zou straks wel begrijpen waarom, verze-kerde hij me.

Rufus vertelde me de naam van alle mannen die toekwamen: Tuticanus was de volgende, gevolgd door Brutus. Verder noemde hij de mij grotendeels onbekenden Rabirius, Cornelius Severus, Carus, Albinovanus Pedo, Fontanus, Capella, Melissus en Tuscus. Ik miste Ovidius' vriend Sabinus, maar die was blijkbaar nog voor hem gestorven. Dat Hyginus er

² Een testamentaire adoptie vestigde niet per se dezelfde graad van verwantschap als een echte adoptie. De geadopteerde kreeg soms de erfenis onder voorwaarde dat hij de naam van de overledene aannam, maar bleef juridisch gezien lid van zijn eigen familie.

³ Een plechtige, juridisch bindende opdracht in een testament aan een erfgenaam om een deel van de erfenis aan een derde over te dragen.

niet bij was, was begrijpelijk – die zou wellicht ook al lang dood zijn.

Ik zei dat ik weinig namen herkende, waarop Rufus begripend knikte.

‘Dat is niet verwonderlijk: we hebben Naso allemaal erg bewonderd, maar nooit geëvenaard. Macer is stokoud, Ponticus en Bassus zijn dood, Graecinus heeft al jaren geen gedicht meer geschreven en is vooral bezig met de publieke zaak – twee jaar geleden was hij zelfs **consul suffectus** – goed bevriend met Tiberius tegenwoordig. Van Cornutus heeft niemand meer gehoord sinds de dood van zijn vrouw Sulpicia. Atticus was altijd erg aan Tiberius gebonden en Brutus heeft nooit zelf gedichten geschreven: dit is alles wat de Muzen nog rest in Roma. Rabirius en Severus schrijven of schreven redelijke epen. Van de soort die Augustus plezierde: over de burgeroorlogen, met de juiste hoeveelheid lof voor de Julii. En Fontanus’ epyllia over geile saters en Naiaden zijn leesbaar. Macer, Tuticanus, Peto en Carus schrijven of schreven mythologische epen en epyllia, maar ik zou er je tijd niet aan verspillen, op enkele passages uit Macers Troiagedicht na. Melissus was enkele jaren de beheerder van de bibliotheek in de porticus van Octavia, een vrijgelatene van Maecenas. Vroeger schreef hij merkwaardige komedies met Romeinse ridders in de hoofdrol. Geen echt succes. Tegenwoordig verzamelt hij grappen. De anderen willen eerder dichter zijn dan dat ze erin slagen. Ze zijn hier omdat Ovidius hen in zijn laatste gedicht met meer eerbied dan ze verdienen heeft vernoemd: wellicht het enige dat hun namen van de vergetelheid zal redden. Ikzelf heb enige bescheiden faam bij mijn vrienden voor mijn lofzangen op atleten naar het voorbeeld van Pindarus. Maar wees gerust: die zal ik vandaag niet voorlezen.’

Terwijl de dichters elkaar begroetten met de mengeling van hartelijkheid en minachting die dergelijke samenkomsten kenmerkt, stelde Rufus me voor aan Licinia en Nerulla. Licinia vroeg welke vriend haar dode man te laat een boodschap wou overbrengen. Ik zei dat deze bijeenkomst te openbaar was om mijn boodschap en zijn afzender bekend te maken. Ik

nodigde haar en Nerulla uit me de volgende dag in de tempel van Isis te komen bezoeken, als hun geloof dat toeliet. Dat Licinia een ingewijde was, wist ik al, maar ook Nerulla bleek de tempel te frequenteren, wat ik gezien haar maquillage al had vermoed. Ze stemden beiden in met mijn verzoek en nodigden me uit de herdenking van Ovidius bij te wonen.

Nadat iedereen op het altaar een klein bloedloos offer had gebracht aan zijn Muze van voorkeur, verhuisde het hele gezelschap naar de exedra aan de achterkant van de tempel. Rabirius, die de oudste nog actieve dichter was, zat de vergadering voor. Iedereen nam plaats op de trappen van het halffrond en een voor een, in volgorde van leeftijd, stapten ze naar de houten cathedra die door enkele slaven vooraan was opgesteld. Om beurten lazen ze iets voor uit het werk van Ovidius en iets uit hun eigen werk, dat er op een of andere manier verband mee hield.

De groep viel ruwweg uiteen in twee delen: een van degenen die door de keuze van de teksten wilde aantonen dat Ovidius op hun werk had gealludeerd en een andere van hen, die ruiterlijk toegaven dat ze zich door hem hadden laten inspireren. Ik kan – voor zover mijn oordeel iets voorstelt – niet anders dan Rufus' mening over het werk van zijn collega's bijtreden: geen van hen evenaarde of benaderde zelfs maar de herdachte, of ze nu het origineel of de imitatie hadden geschreven. De fragmenten uit het werk van de overledene benadrukten nog hun middelmatigheid, om een mild woord te gebruiken. De meesten onder hen leken het kwaliteitsverschil niet op te merken, wat de boutade dat een schrijver blind is voor de kwaliteit van zijn eigen schrijfsels bevestigde.

De familie van de Dichter werd geleidelijk aan omringd door zijn echte vrienden: Brutus, die met Licinia en Nerulla sprak over 'de laatste brieven', Macer en Tuticanus, die elk na hun voorlezing de weduwe en haar dochter kwamen groeten en daarna beleefd knikten naar Rufus. Ook Carus kwam erbij staan, na een uittreksel uit zijn gedicht over Hercules en een verwant, maar superieur fragment uit een werk van Ovidius dat ik nog niet kende. Brutus noemde het de Metamorphoses,

een werk dat, toen de dichter zijn verbanning vernam, alleen aan de vlammen was ontsnapt omdat hij al kopieën had uitgedeeld. Brutus had maar toestemming gekregen het te publiceren nadat hij Ovidius eraan had herinnerd dat ook de Aeneïs niet voltooid was toen Vergilius stierf. Uiteindelijk had de banneling zich na enkele wijzigingen met de uitgave verzoend.

De laatste die zich bij ons voegde was Gaius Albinovanus Pedo. Hij had een fragment voorgelezen dat de gevaren van de zeevaart beschreef, en dat laten volgen door een fragment uit een van de *Amores*, dat ik herkende: het gedicht waarin de dichter de gevaren van de zee aan zijn Corinna opsomt om haar ervan te weerhouden op reis te gaan (*Amores II, 11*) - een grappig contrast met zijn eigen ernst dat hem de enige uitzondering maakte op het eerder vermelde gebrek van schrijvers.

Carus - zijn naam vernam ik van de man zelf - vroeg hem of hij nieuws had van Germanicus. Meer dan dat die op Lesbos opnieuw vader was geworden van een dochter had Pedo echter niet te melden. Beiden bleken goed bevriend met de consul: Pedo heeft Germanicus' campagne in Germania meegemaakt en Carus is de **grammaticus** van zijn zonen.

Toen iedereen klaar was knikte Rabirius Rufus toe. Ik zag Nerulla hem een papyrusrol aanreiken. Hij ging voor het half-rond staan en las een lang gedicht voor dat ik alleen maar kan omschrijven als een apologie voor Publius Ovidius Naso. Ik begreep niet veel van de allusies waar het van wemelde, maar ik begreep wel dat het een uitputtende weerlegging was van de redenen voor zijn verbanning, waarvan losbandigheid blijkbaar de voornaamste was. Hij liet het niet volgen door een fragment van Ovidius zelf, waardoor duidelijk werd dat deze tekst het einde van de herdenking markeerde. Vanaf het eerste vers bleek ook dat hij dit niet zelf had geschreven: dit was het werk van zijn achternicht, Ovidius' pupil en stiefdochter Nerulla. Hij oogstte enthousiast applaus en knikte Licinia en Nerulla toe met meer eerbied dan vrouwen doorgaans te beurt valt. Ik zag tranen langs Nerulla's wangen lopen.

Rabirius richtte nog een gebed tot de negen Muzen en dankte Hercules voor zijn gastvrijheid, waarna iedereen na een laatste groet aan de familie van de dode vertrok. Ik vond het raadzaam mijn aanwezigheid niet langer aan de rouwenden op te dringen. Mijn afspraak was gemaakt. Morgen in de tempel van Isis.

‘Je komt van Cassius, niet? Cassius Severus?’

Dat waren Metella Nerulla’s eerste woorden. Ze had op een van de brandaltaren een speltoffer gebracht en het beeld van de god en godin eerbiedig gegroet. Niemand leek het verdacht te vinden dat we ons in mijn cel terugtrokken. Jonge discipelen moeten op hun initiatie worden voorbereid.

Ik knikte voorzichtig.

‘Ik wist het: je deed zo geheimzinnig gisteren dat je alleen van hem kon komen. Hoe is het met hem?’

‘Goed, toen ik hem verliet.’

Moge de godin me – zoals de vorige keren – deze leugens vergeven. Misschien zou Nerulla me ook te woord hebben gestaan als ik de ware reden voor dit gesprek had onthuld, maar de mysteriën van Isis mogen alleen aan volledig ingewijden worden geopenbaard. En hoewel de goden dit niet uitdrukkelijk hebben gezegd, ga ik ervan uit dat mijn opdracht als een mysterie kan gelden. Ik kan dus andermaal ter verdediging aanvoeren dat het de opdracht van de goden zelf is die me tot deze leugens dwingt.

‘Ja, Creta is Tomis niet. Waarom stuurt hij je?’

Ik herinnerde me dat Cassius Severus een geducht advocaat was en besloot mijn sluier van leugens met deze draad te weven.

‘Hij is begerig naar nieuws over zijn goede vriend: hij heeft de laatste jaren weinig van hem gehoord.’

Na een korte pauze sloeg ik een meer samenzweerderige toon aan:

‘Cassius werkt aan een verdediging van uw stiefvader en heeft daarvoor zoveel mogelijk informatie nodig over de jaren die aan zijn verbanning voorafgingen.’

‘Maar hoe kan een banneling een banneling verdedigen?’

Cassius Severus ook verbannen? Dit was geen grote ver-rassing, maar vereiste een andere inslag.

‘Hij zou niet zelf pleiten: hij werkt voor een ander, ver van nieuwsgierige ogen,’ verzon ik om mezelf tijd te geven.

‘In opdracht van wie?’

‘Ovidius’ dochter,’ zei ik, bijna als een vraag.

‘Ovidia? Gaat die na jaren onverschilligheid zich eindelijk het lot van haar vader aantrekken? Typisch voor haar dat ze te laat komt.’

‘Toen ik er vertrok was het nieuws van uw stiefvaders dood nog niet tot op Creta doorgedrongen. Het plan zelf is vele maanden geleden ontstaan. Ik heb Ovidia en haar man ontmoet op de boot van Cyrene naar Creta. Dat was nog voor de dood van de dichter. Haar man ging erheen voor zaken en zij maakte van de gelegenheid gebruik om er Cassius Severus te bezoeken.’

‘Die twee hebben altijd een speciale band gehad,’ merkte ze op.

‘Volkomen eerbaar, uiteraard,’ voegde ze eraan toe toen ze zag dat ik mijn wenkbrauw optrok.

‘Cassius kreeg tegelijkertijd bezoek van een belangrijke bondgenoot, wiens naam Ovidia me niet heeft onthuld, vervolgde ik mijn fictie. ‘Deze man zou uw stiefvaders geval in Roma bepleiten op basis van wat Cassius zou verzamelen. Maar niemand mag weten dat hij erbij betrokken is voor de verdediging klaar is. Sommigen zouden hem anders de toegang tot de Princeps kunnen ontzeggen.’

‘Sommigen? Je bedoelt Sallustius,’ zei Nerulla kortaf. Een naam die me niet verbaasde, zodat ik overtuigend kon knikken.

‘Ovidia was niet vrij om zelf meteen naar Roma te reizen. Zij moest bij haar man blijven op Creta. Zo kreeg ik de opdracht om u van de plannen op de hoogte te stellen en inlichtingen in te winnen. Maar ik begrijp dat de hele onderneming zijn zin heeft verloren. Alles wat u me zou vertellen kan nu enkel nog Cassius’ en Ovidia’s nieuwsgierigheid bevredigen.’

‘Dus Pompeius heeft eindelijk de nodige moed vergaard!’ zei ze.

Ik begreep dat ze het over de door mij verzonnen bondgenoot had. Zelf had ik geen idee wie deze Pompeius was.

‘Het spijt me dat je opdracht zinloos is geworden, priester...’

‘Mijn naam is Isidorus,’ zei ik.

‘Maar Cassius Severus is een goede vriend en als ik zijn verdriet over de dood van mijn stiefvader kan lenigen door een beter beeld van hem te schetsen, lijkt me dat een waardevolle bezigheid. En als, zoals u zegt, zijn dochter eindelijk tot inkeer is gekomen, zal ze misschien ook willen horen wat ze sinds haar tweede huwelijk volkomen heeft genegeerd.’

‘Dat is heel grootmoedig van u, maar ik wil u niet ontrieven.’

‘Mijn man is niet in Roma en mijn zoontje⁴ is in veilige handen. Zijn kindergebrabbel is schattig maar niet zo interessant dat ik me er niet van kan losrukken. Ik kan wel wat tijd voor je maken, Isidorus. En wie weet? Misschien kan de reputatie van mijn vader wel postuum worden gezuiverd. Als iemand het kan, is het Cassius wel. Zolang niemand weet dat hij het pleidooi heeft geschreven...’

‘Niettemin, uw reputatie...’

‘Hoe loopt die gevaar door een bezoek aan deze tempel?’ ze klonk oprecht verbaasd.

‘Door een bezoek niet, maar misschien wel als u hier opvallend vaak zou komen, of er opvallend lang zou verblijven, in het gezelschap van dezelfde man, ook al is hij dan een priester,’ legde ik uit.

‘Maar ik ben helemaal niet van plan hier vaak of lang met u te praten, Isidorus. Mijn wapen is niet de tong, zoals bij Cassius, maar de pen. Ik zal een slavin sturen om je het gedicht te brengen, dat oom Titius op de herdenking gisteren heeft voorgelezen.’

‘Vergeef een eenvoudige priester, domina Nerulla, maar kunstig als uw gedicht is, de inhoud vereist te veel voorkennis om mij in dit geval van veel nut te zijn.’

Deze mededeling deed haar een tijdje diep nadenken. Ten slotte viel haar een oplossing in.

‘Ik zal het gedicht voor u uitgebreid annoteren en u elke dag op het achtste uur de notities laten bezorgen die ik heb kunnen voltooien. Geef me zeven dagen: dan zal je het hele verhaal hebben. De laatste dag zal ik de notities zelf bezorgen, zodat u me eventuele overblijvende vragen kunt voorleggen.’

Ik knikte dankbaar en beleefd.

‘Mag ik uw moeder ook verwachten?’ vroeg ik nog toen ze aanstalten maakte om te vertrekken.

‘Niet de eerste dagen,’ antwoordde ze, ‘Ze werkt met Brutus en oom Rufus aan de uitgave van mijn stiefvaders laatste poëtische brieven. Maar als ik haar vertel wat u ons kwam vertellen zal ze zeker komen om u haar verhaal te doen. Misschien wil ze wel met me meekomen als ik u mijn laatste aantekeningen bezorg.’

‘Dat zou mij goed uitkomen,’ zei ik.

‘Tot ziens, Isidorus.’

Metella Nerulla hield zich aan haar woord. Nog dezelfde avond bracht een slavin me de papyrusrol met de apologie voor haar stiefvader. Ik besteedde een groot deel van de avond aan het bestuderen van dit gedicht, dat een niet onaanzienlijk talent verraadde. De tijd die Nerulla met haar stiefvader had kunnen doorbrengen was duidelijk nuttig besteed. De godin liet me ontwaken op het achtste uur toen ik bezoek kreeg van dezelfde slavin van Nerulla. Ze overhandigde me een bundeltje papyri vol notities in een slordig, maar niettemin leesbaar handschrift. Ik ging meteen aan het werk om gedicht en toelichting aan mijn verslag voor de goden toe te voegen, waarna ik boven mijn nota's in slaap viel en mij bij mijn ontwaken de volgende bundel werd overhandigd. Ditzelfde herhaalde zich keer op keer, zodat mijn dagen maar net zo lang duurden als ik nodig had om mijn nota's aan te vullen. Wat volgt is mijn collatie van Nerulla's werk, aangevuld met

enkele bedenkingen van mezelf⁴, waarvan de godin mij de
hoogmoed wel zal vergeven.

⁴ Isidorus' commentaren, doorgaans appreciaties van Nerulla's verstechniek, zijn, voorafgegaan door de aanduiding (Isid.), opgenomen in de annex bij Naso's Plejaden (apart verkrijgbaar).

**NERULLAE COMMENTARII DE
PANEGYRICO OVIDII⁵**

Commentarius primus

**(versuum ad consulatum C. Caesaris et L. Aemilii
Paulli suffectique M. Herennii Picentis pertinentium)**

(1 n. Chr.)

ձԵՐԻՆ ԴԵՖԵՆՏՆԱ ՆԱՏՈՆԵՄ ԻՐԱՏԱ ԸՄԵՐՆԱ
ՏՈՒՄ, ՁՍԵՄ ՆՕՆ յԵՐԻՏՕ ԵՕՅԻՏ ԶԻՆԴԻՆԻ ԲԵՇԵՐԷ
ՁՍԻՆ ՎԵՐԵ ՏՆՅՈՆԵՆՏԵՄ ԸՕՆԵՄՆԵՐԵ ՎԱԵՄ
ԾԻՐԵՐԷՏ ԶՍԶՍԷՏՈՒՄ, ԸԵՇԻՆԻՏ ՁՍԻ ԻՆԻՏՈՒՄ ԼԾ ԼՏԻՐԱ
ԲԻՆԻՐԻՍ ԻՄ յԻՆՍԻՏ ՎԻՏԱՅՄ ԷՏ ՕԲԲԵՆԾԻՏ ԽՕՆՕՐԵՄ
ԸԼԵՆԱՐԻՏ ԶՐՏԱԸԻՏ ԲԻՆԻՐԻՏ ԼԵՐԵՏԱ ԸԽԼԱՋԻՏ
ԸՐՕՐԵՆԻՏ ՁՍԼԵՐԷՏ ԲԼՏԸՏ ՍԷ ԸՐԻՆԸԻՐԻՏ ՆԻՏՕՐ
ՆՕՐՆԻՏ ԷՏ ԻՆՏԻՆԻ ԶՆԵՕՈՒ ԸՕՄԻՏԻՆԷ ՆԵՐՕԷ
ԵՐՆԻՐԱ ԼԾԽՍԸ ԵՐԼԻՏ ԼԵՐԷ ԵՄԵՐՏ ԵՄԵՐՏՍ ԼՅՕՐԵ
ՆՕՆԶԻՆԱ ՍԼԱ ՍԵ ԵՆԼԱՆԾԻՐԻՏ ԲԵՐՎՕՐԵ ՆԻՎԻՆԻՆԵ
ՆԱՍ ԾԻՆՕ ԻՆՎԵՆԻ ՆԱՏՈՆԵ ԵՄԸՐՕՄԵՐԱ ԸՕԷՏԱ
ԶՍԶՐԻՏՐԱ ՎԻՆԸԷՏ, ՆԱԾԼԱՆԻՏԱ ԸԼԵՄԻՆԱ ՎՕՆԷՏ
ՁՍԻՆ ԼԾՕՐԸՇԵՆԻՏ ԲԵՐԵԽԵՆԾԵՐԷՏ ԼԵՐԷՄ ԻՆ ԼԾՆԻՏ
ԵՅՄԵՐԻՆԻՏ ՁՍԻ ԵՐ յԱԵՐՕՆԱՅՄ ԾՍԸՐԵ ԽՕՆԸՏԻՆԱ
ՕՐԵՆԻՏ ԾՈՒՄ ԸՐԻՆԻՆԱՅՄ ՎԻՏԱՅՄ ՁՍԵ ԲԵՇԵՐԷ
ՕԲԲԻՐԻՏՈՒՄ ՁՍԵ ԸՍԻՐԻՏ ԲՕՐՕ ԵՐԸՎԻՐ ԸԼԵՐԻՆԻՏ
ՁՍԻՆԱ ՍԼԶԻՆԻՏ ԷՏ ԵՐԻՏ ԻՆԾԵՒ ԵՐԻՏ ՁՍԻՆԱ ՍԵ ՎԻՐՕՐՈՒՄ
ԾԵԾԸՐԻՏ ՆՍԾՍ ԸՕՐՍԻՏ ՆԻ ԻՆԾՍԷՏ ԽՕՆՕՐԵ
ԸԼԵՄԻՆԱ ՆՕՆ ԸՕՆԻՆԱՒ ԶՍԶՏԻՆ ԻՆԾԻՆԱ ԸՏԻՆԻՏ
ԽԵՐՕԾՈՒՄ ԸԼՏԻՆ ՆԱԾԼԱՆԻՏ ԼԵՐԵՏԱ ՁՍԵՐԵՆՏ
ՕՐԻՄ ԷՐԻՆԱ յԱԵՐԻ ԸԵՐԻՏ ԸԻՆ ԸԼԵՄԻՆԱ յԱՐՆԱՆԵ
ՏԸՐՕՆԷ ՏՍԱ ԾԻՐԻՆ ԸԵՐԵՐԼԱՐԵ ՆԱՏՈՆԵ ՎՕՐԵՆԷ
ԲԵՇԸՐԻՏ ԻՄԵՐԲԵՇԸՆ ԲԵՐԻՐԱՍԻՏ ԸՐԻՆԸԻՐԻՏ ԻՐԱ
ԸՕՆՆԱՍԻՏՈՒՄ ԸԼԵՆԱՐ ԸԼՏՕ ԸՈՒՄ ԸԼԵՄԻՆԵ ԸԼԵՐԷՐԷՏ

Een tweede boze pupil die Naso zal verdedigen
ben ik; onterecht ontving het ijskoude Tomis hem.
Wie zou terecht beweren dat de dichter uit Sulmo
die Julius naar de sterren zong, Augustus veracht?
Het openlijke bedrog van de Parthische Phraätes
bedreigde zijn broers leven, krenkte Caesars eer.
Dus schudde de heerserstelg de **fascēs** om te wreken,
Lollius aan zijn zij, en Antonius' roemrijke kleinzoon.
(In oorlog onervaren was hij, ervaren in liefde
en verre passie, door de strelingen van Livilla.)
Lof voor de godenzoon werd genit door de dichter Naso;
hij voorspelde zijn triomfen beloofde lofgedichten.
Wie zou jeugdige kunst verwijten aan een volwassene
die driemaal heeft getracht een eerbare vrouw te huwen
tot hij een weduw' en stiefdochter, beiden wees, ontving?
Ook z'n taak als ridder op 't forum als een van drie beulen
en als rechter van de honderd en van de tien
vervulde hij naakt van oneer indien niet bekleed met eer.
Augustus' vrouw achtte zijn gedichten niet onwaardig;
openlijk prees ze de kuise klachten van zijn Heldinnen.
Ooit vroeg ze ook vrome verzen voor de Magna Mater,
ook Naso wou spontaan de godinnen eer bewijzen.
Hij had ze gemaakt, hij liet ze onaf door de heersers woede;
Caesar verscheurde een huwelijk en een kuis gedicht.

/ Altera defensura Nasonem irata pupilla:
sum, quem non merito Tomis glaciata recepit.
Quis vere Sulmonensem contemnere vatem
diceret Augustum, cecinit qui Iulium ad astra?

*Een tweede boze pupil die Naso zal verdedigen
ben ik; onterecht ontving het ijskoude Tomis hem.
Wie zou terecht beweren dat de dichter uit Sulmo
die Julius naar de sterren zong, Augustus veracht?*

pupil: is een grapje: mijn stiefvaders eerste vrouw heette Pupilla. Maar hij was ook mijn wettelijke voogd en ik dus zijn pupil. Ik volgde zijn voorbeeld door de eerste lettergreep van het woord kort te scanderen. Naar hij me ooit in zijn lessen vertelde toen ik ernaar vroeg, was dat een allusie op het Fale-
rische accent van Pupilla.

Tomis: is een barbaars stadje aan de Pontus: mijn stiefvaders ballingsoord.

Julius naar de sterren: De laatste gedaanteverandering in zijn grote epos Metamorphoses is de vergoddelijking van Gaius Julius Caesar, de adoptievader van Augustus.

// Fratribus imminuit vitam et offendit honorem
Caesaris Arsacii fraudatio aperta Phraätis,
progenies quateret fasces ut principis ultor,
Lollio et insigni Antoni comitante nepote.

*Het openlijke bedrog van de Parthische Phraätes
bedreigde zijn broers leven, krenkte Caesars eer,
Dus schudde de heerserstelg de fasces om te wreken,
Lollius aan zijn zij, en Antonius' roemrijke kleinzoon⁶.*

Phraätes: Deze verzen dienen om het begin van mijn omgang met mijn stiefvader en dus van mijn pleidooi aan te geven. Om te ontkrachten dat stiefvader een gevaar vormde voor de staat, moet ik vermelden hoe hij zich verhiel tot de gebeurtenissen in het rijk vanaf die tijd. Gelukkig is mama altijd erg

geïnteresseerd geweest in het nieuws van de senaat. Ze was ooit gezelschapsdame van de tante van de Princeps, die voortdurend haar mening gaf over de daden en woorden van de machtigen. En ook in Fabius' huis, waar ze lange tijd woonde en dat ze steeds toegewijd bleef, werden staatszaken vaak in detail besproken.

Daarom ken ik het verhaal van de machtsstrijd in het Parthenrijk achter de Tigris (Arsacius is de naam van het Parthische koningshuis). De oude koning Phraätes IV, achttien jaar eerder op de troon gezet door Tiberius, werd door zijn bastaardzoon Phraätaces gedood op aanstoken van zijn moeder, een vrijgelaten slavin (2 v. Chr.). Tiberius had de moord onverhoeds enkele jaren uitgesteld door zijn aanwezigheid op Rhodos, de facto als banneling maar officieel met de macht om in te grijpen in de regio – ook al maakte hij er geen gebruik van⁵. Zo had hij de belangen van Roma zelfs gediend terwijl hij dat weigerde. Maar met zijn mandaat was ook de vermeende dreiging die van hem uitging geëindigd. Phraätaces, nu Phraätes V, eiste ook de terugkeer van zijn sinds achttien jaar in Roma gegijzelde halfbroers (ongetwijfeld om ook deze troonpretendenten te kunnen vermoorden) in ruil voor zijn steun aan Roma's nieuwe kandidaat voor de troon van buurland Armenia, een verdoken dreigement om het binnen te vallen als Augustus hem zijn zin niet gaf.

Augustus stuurde zijn kleinzoon Gaius met een leger naar Syria om Phraätes tot betere gedachten te brengen, een zeer grote opdracht voor een jongeman van negentien, ook al was hij dan in feite een zoon van Agrippa en alleen in rechte die van de Princeps. Maar volgens Fabius was Gaius goed omringd. De ex-consul Marcus Lollius zou hem begeleiden.

om te wreken: verwijst naar de tempel van Mars Ultor, het vertrekpunt van Gaius' expeditie, twee jaar eerder. Gaius als verpersoonlijking van de wrekende Mars. Hij was dus al in

⁵ Tiberius bezat ondanks zijn zelfgekozen verbanning de **macht van een volkstribuun** (tribunicia potestas).

Syria toen hij zijn ambt als consul opnam (*1 januari 1 na Christus*), vandaar de verwijzing naar fasces, en trok kort daarna verder, niet naar Parthia, maar naar Arabia waar hij een dreigende invasie van nomadenstammen in Aegyptus onderdrukte. Dat was verstandig: er was geen echt gevaar, maar het gaf Gaius het nodige militaire prestige om indruk te maken op Phraätes. Zelf werd Augustus door deze overwinning van zijn zoon voor de vijftiende keer tot **Veroveraar** uitgeroepen. Een andere begeleider was Lucius Domitius Ahenobarbus, de zoon van Marcus Antonius' oudste dochter Antonia⁷. Deze Domitius werd een jaar later al weggestuurd omdat hij een van zijn eigen vrijgelatenen had gedood nadat de man niet zoveel wou drinken als hij hem had opgedragen.

///. (Bellica adhuc erat arte experts expertus amore⁸
 longinquaue blanditiis fervore Livillae.)
 Laus divo iuveni Nasone exprompta poeta;
 auguritur vincet, laudantia carmina vovet.

*(In oorlog onervaren was hij, ervaren in liefde
 en verre passie, door de strelingen van Livilla.)⁹
 Lof voor de godenzoon werd geuit door de dichter Naso;
 hij voorspelde zijn triomf en beloofde lofgedichten.*

Livilla: In het jaar voor zijn consulaat was Gaius getrouwd met Livia Julia, de dochter van Tiberius' broer Drusus en Antonia de Jongere. Livilla was haar koosnaam in de familie.

Lof voor de godenzoon: Ik verwijs hier naar de lofrede voor Gaius in het eerste boek van stiefvaders *Ars Amatoria* (*Ars Amatoria* I, 177-218). Overigens bevat die nogal wat ironie. Een voorbeeld:

*U zult rechtstaan en uw troepen met mijn woorden aansporen:
 laat mijn woorden niet onderdoen voor uw moed.
 (Ars Amatoria I, 207-208)*